

رویکرد امنیتی اروپا به مسأله خاورمیانه با تأکید بر انرژی

میثم وفائیان^۱

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی / دانشگاه آزاد خرم آباد، meysamvafaian@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رویکرد اتحادیه اروپا بر انرژی های موجود در منطقه خاورمیانه نگاشته شده است. منطقه غرب آسیا با دارا بودن شرایط ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و استراتژیک، همواره مورد توجه قدرت های جهانی از جمله اتحادیه اروپا بوده است. اتحادیه اروپا همواره تلاش داشته تا امنیت خاورمیانه را به امنیت خود گره بزند و می توان اصلی ترین دلیل آن را عبور آسان، دائمی و مقرون به صرفه انرژی از این منطقه عنوان کرد. حال با طرح این پرسش که اتحادیه اروپا در قبال انرژی های موجود در خاورمیانه چه رویکردی اتخاذ کرده است؟ درصدد بررسی این فرضیه هستیم که، به نظر می رسد رویکرد اتحادیه اروپا به خاورمیانه با تمرکز بر مسئله انرژی، ایجاد ثبات و امنیت صدور انرژی می باشد. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و استفاده از ابزار کتابخانه ای نگاشته شده است.

واژه های کلیدی: امنیت انرژی، خاورمیانه، اتحادیه اروپا، وابستگی متقابل، نفت و گاز.

مقدمه

حدود ۶۵ درصد ذخایر نفت و حدود ۴۰ درصد از ذخایر گاز جهانی در منطقه خاورمیانه قرار دارد و ۲۸/۵ درصد از تولید جهانی نفت در این منطقه صورت می گیرد. تحولات مهم در بازار نفت معمولاً با تحولات منطقه خاورمیانه مقارن بوده است؛ به عنوان مثال در دهه های پنجاه تا ۹۰ تحولات مهم نظیر بحران کانال سوئز، جنگ اعراب و اسرائیل، انقلاب اسلامی ایران، جنگ ایران و عراق و اشتغال نظامی کویت توسط عراق به ترتیب باعث کاهش ۸/۱ درصد، ۹/۱۰ درصد، ۸/۷ درصد، ۷/۲ درصد، ۸/۸ درصد در تولید جهانی نفت و افزایش قابل توجه قیمت ها شد. در سال های آغازین قرن بیستم میلادی، نفت فقط ۴ درصد از کل انرژی مورد نیاز جهان را تأمین می کرد، اما با گذشت چند دهه به مهمترین منبع انرژی جهان بدل شد. هم اکنون، نفت ۴۰ درصد از نیاز انرژی جهان را تأمین می کند و سوخت مورد نیاز برای ۹۶ درصد از کل فعالیت های حمل و نقل جهان، از این طلای سیاه به دست می آید. انتظار می رود سطح تقاضای انرژی جهان در سال ۲۰۲۰ میلادی، بیشترین میزان نفت مصرفی وارد صنعت حمل و نقل شود. افزون بر دو قطب آسیایی، تقاضای نفت در اتحادیه اروپا نیز روز به روز بیشتر می شود و همین امر، فشار بر تولید کنندگان را روز به روز افزایش می دهد. با وجود آن که این منبع انرژی در دورترین نقاط جهان نیز مصرف دارد و هیچ صنعتی در جهان بدون بهره گیری از نفت و فرآورده های آن نمی تواند به بقای خود ادامه دهد، فقط گوشه هایی از این دنیای پهناور منابع انرژی را در خود جای داده اند. ذخایر نفتی اثبات شده به آن میزان از نفت گفته می شود که اطلاعات و تحقیقات زمین شناسی وجود آن را تأیید می کند و فعالیت های پژوهشی در آن مناطق می تواند ثمره مفید و سودمندی برای اقتصاد جهان داشته باشد. از مجموع ذخایر نفتی اثبات شده، ۶۶ درصد در اختیار کشورهای خاورمیانه است.

مسئله مهم از جمله برای اروپا عبور آسان و بی ضرر انرژی از خاورمیانه است که می تواند برای اروپا بسیار مهم و حیاتی باشد. اروپا همواره تلاش داشته است تا مسئله نفت را به دلیل نزدیکی با خاورمیانه به سیاست های خود گره بزند و در این راستا همواره به دنبال عبور بی ضرر انرژی از این منطقه بوده است. بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر و حضور مستقیم ایالات متحده در خاورمیانه و خلیج فارس، اروپا با یک چالش شدید امنیتی مواجه گردید و آن نیز حضور رقیبی قدرتمند در این صحنه بود. هرچند اروپا تلاش نمود تا سیاست های خود را به امریکا پیوند زند اما مسئله اصلی برای اروپا وارد نشدن خلل به این سیستم امنیتی (عبور بی ضرر انرژی) از خاورمیانه بود. این پژوهش سعی بر آن دارد تا رویکرد امنیتی اتحادیه اروپا به خاورمیانه در مسئله انرژی را مورد بررسی قرار دهد. ابتدا به توضیح وابستگی متقابل به عنوان چارچوب نظری پژوهش می پردازیم، سپس در سه قسمت جداگانه به بحث امنیت و اهمیت انرژی؛ راهکارهای اتحادیه اروپا در تأمین انرژی؛ و رویکرد امنیتی اروپا به انرژی در خاورمیانه خواهیم پرداخت.

۱. چارچوب نظری: وابستگی متقابل

امروزه یکی از مفاهیمی که به بررسی وضعیت نظام بین الملل می پردازد، نظریه وابستگی متقابل است. از منظر این نظریه، تحولاتی که در نظام بین المللی در حال جریان است، ماهیت نظام بین الملل را پیچیده کرده است. نظریه پردازان این نحله دستیابی به یک حکومت واحد جهانی را برای مدت طولانی غیر قابل دسترس دانسته و معتقدند که می توان با تعدیل آن، حکومت جهانی را شکل داد که اجازه تحول مسالمت آمیز را بدهد و امنیت کشورهای عضو جامعه بین المللی را تأمین کند و جهانی بر اساس عدالت به وجود آورد. وابستگی متقابل میان اعضای جامعه بین المللی راه عبور به چنین